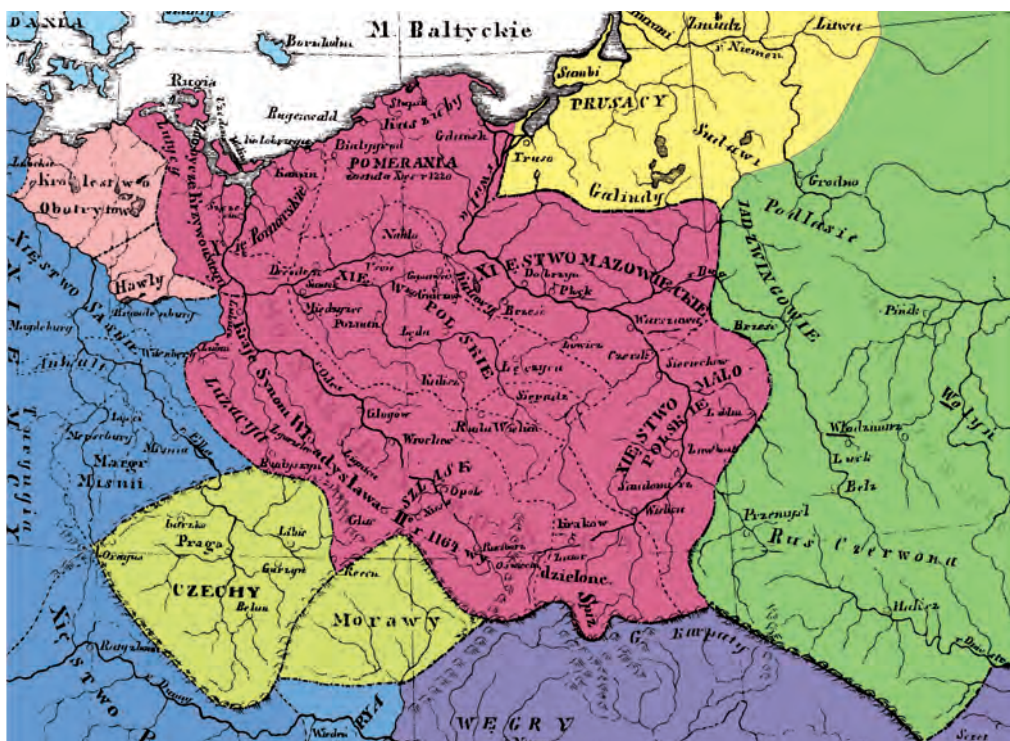

Jarosław T. Jagiełło

Lechia i Lechici

w *Kronice polskiej*
mistrza Wincentego tzw. Kadłubka

LECHIA I LECHICI
w *Kronice polskiej*
mistrza Wincentego
tzw. Kadłubka

Jarosław T. Jagiełło

LECHIA I LECHICI

w *Kronice polskiej*
mistrza Wincentego
tzw. Kadłubka

Kraków

Jarosław T. Jagiełło
© <https://orcid.org/0000-0002-0433-2120>
✉ jottejot@gmail.com

© Copyright by Jarosław T. Jagiełło, 2021

Recenzja
prof. dr hab. Hanna Kowalska-Stus

Opracowanie redakcyjne
Weronika Werewka

Projekt okładki
Agata Sobiepańska

ISBN 978-83-8138-431-5 (druk)
ISBN 978-83-8138-432-2 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788381384322>

Na okładce wykorzystano *Lechia między synów Krzywoustego podzielona r. 1139*,
mapa wg wzoru Joachima Lelewela, oprac. Jarosław T. Jagiełło

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421 13 87; 12 431 27 43
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

*Stanisławowi Jagielle,
mojemu Ojcu*

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
Rozdział I. <i>Kronika polska i jej autor</i>	31
1.1. Przyczyny powstania <i>Kroniki</i>	32
1.2. Źródła wiedzy dziejopisarza	33
1.3. Cele i zadania dziejopisarskie	38
1.4. Użyteczność historii	43
1.5. Metodologia <i>Kroniki</i>	45
1.6. Kronikarz o sobie	49
1.6.1. Uspodobienie	49
1.6.2. Motywy postępowania kronikarza	51
1.7. Zasady czytania <i>Kroniki</i>	53
1.7.1. Problem niedoskonałości	56
1.8. Ocena pracy kronikarza	58
Rozdział II. Inne etnonimy niż Lechici użyte w <i>Kronice polskiej</i>	61
2.1. Polacy	61
2.2. Pozostałe etnonimy	70
2.3. Lemanie	77
2.4. Czesi	81
2.5. Węgrzy	85
2.6. Podsumowanie	90
Rozdział III. Lechia i Lechici w <i>Kronice polskiej</i> biskupa Wincentego	95
3.1. Księga I	95
3.1.1. Rozdział 9	95
3.1.2. Rozdział 10 księgi I	97
3.1.3. Rozdział 10 księgi I	98
3.1.4. Rozdział 10 księgi I	100

3.1.5. Rozdział 10 księgi I.....	101
3.1.6. Wnioski.....	102
3.2. Księga III.....	103
3.2.1. Rozdział 14.....	103
3.2.2. Rozdział 20.....	106
3.2.3. Wnioski.....	109
3.3. Księga IV.....	110
3.3.1. Rozdział 8.....	110
3.3.2. Rozdział 8.....	111
3.3.3. Rozdział 14.....	114
3.3.4. Rozdział 16.....	116
3.3.5. Rozdział 19.....	118
3.3.6. Rozdział 24.....	119
3.3.7. Wnioski.....	122
3.4. Podsumowanie i konkluzja.....	123
Rozdział IV. Lechici w historiografii polskiej.....	129
4.1. <i>Chronica Polonorum</i> , tj. <i>Kronika polsko-śląska</i> , powstała tuż po 1285 r.	129
4.2. <i>Chronica Polonorum</i> (<i>Chronica Dzirsvae</i>), tj. <i>Kronika Dzierzwy</i> , powstała tuż po 1305 r.	132
4.3. <i>Kronika wielkopolska</i> , ostatecznie zredagowana tuż po ok. 1375 r.	136
4.4. Piotr z Byczyny, <i>Chronica principum Poloniae</i> , tj. <i>Kronika książąt polskich</i> , powstała tuż po 1382 r.	148
4.5. Jan Długosz, <i>Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae</i> , tj. <i>Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego</i> , powstałe po 1455 r.	152
4.6. Maciej z Miechowa, <i>Chronica Polonorum</i> , tj. <i>Kronika polska</i> , wydanie z 1521 r.	159
4.7. Marcin Kromer, <i>De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX</i> , tj. <i>O pochodzeniu i czynach Polaków ksiąg XXX</i> , 1555 r.	164
4.8. Marcin Bielski, <i>Kronika Polska Marcina Bielskiego nowo przez Ioach. Bielskiego syna iego wydana</i> , 1597 r.	168
4.9. Adam Naruszewicz, <i>Historya Narodu Polskiego</i> , t. 1, spisany przed 1780 r. ..	173
4.10. Joachim Lelewel, <i>Uwagi nad Mateuszem herbu Cholewa, polskim XII wieku dziejopisem, a w szczególności nad pierwszą dziejów jego księgą</i> , 1811 r.	174
4.11. Józef Ossoliński, <i>Wiadomości historyczno-krytyczne do dziejów literatury polskiéy</i> , 1819 r.	178
4.12. Joachim Lelewel, <i>Geografia. Opisanie krajów polskich</i> , 1829 r.	179
4.13. August Bielowski, <i>Wstęp krytyczny do dziejów Polski</i> , 1850 r.	185
4.14. Wacław A. Maciejowski, <i>Roczniki i kroniki polskie i litewskie najdawniejsze</i> , 1850 r.	187
4.15. Karol Szajnocha, <i>Lechicki początek Polski</i> , 1858 r.	188

Spis treści

4.16. Wojciech Kętrzyński, <i>Die Lygier. Ein Beitrag zur Urgeschichte der Westslawen und Germanen</i> , 1868 r.	189
4.17. Julian Bartoszewicz, <i>Historja pierwotna Polski</i> , 1878 r.	194
4.18. Franciszek Piekosiński, <i>O powstaniu społeczeństwa polskiego w wiekach średnich i jego pierwotnym ustroju</i> , 1881 r.	199
4.19. Wilhelm Bogusławski, <i>Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej do połowy XIII w.</i> , t. 3, 1889 r.	203
4.20. Antoni Małecki, <i>Lechici w świetle historycznej krytyki</i> , 1897 r.	205
4.21. Karol Potkański, <i>Lachowie i Lechici</i> , 1897 r.	209
4.22. Ernst A. Kunik, <i>Lęchica. Pogląd krytyczny na dotychczasowe traktowanie kwestyi lechickiej</i> , 1898 r.	213
4.23. Jacek Banaszkiewicz, <i>Polskie dzieje bajeczne mistrza Wincentego Kadłubka</i> , 1998 r.	225
4.24. Piotr Makuch, <i>Od Ariów do Sarmatów. Nieznane 2500 lat historii Polaków</i> , 2012 r.	234
4.25. Andrzej Nowak, <i>Dzieje Polski</i> , t. 1: <i>Do 1202 r. Skąd nasz ród</i> , 2014 r.	237
4.26. Paweł Żmudzki, <i>Kulturowy kontekst nazw „Polanie”, „Polacy”, „Polska” w średniowiecznej historiografii polskiej i ruskiej</i> , 2017 r.	247
4.27. Wnioski	248
Zakończenie	251
Interpretacja opisowo-krytyczna.....	254
Interpretacja historyczna	269
Bibliografia.....	293
Spis tabel, map i rysunków	303
Summary. Lechia and Lechites in <i>Chronica Polonum</i> by Master Wincenty, called Kadłubek	305
Indeks nazwisk.....	307

WSTĘP

Ogromne rozbieżności w ukazywaniu i umiejscawianiu w czasie początków państwa polskiego występujące pomiędzy pracami naukowymi napisanymi w XIX w. i wcześniej a tymi powstałymi w wieku XX oraz współcześnie prowadzą do powstania opracowań takich jak niniejsze.

Prawdopodobnie wszyscy historycy publikujący przed ok. 1900 r. szukali początków dziejów Polski w starożytności lub u progu średniowiecza¹. Tymczasem ogromna większość dziejopisarzy, w tym pewnie wszyscy autorzy opiniotwórczych prac powstałych w ciągu ostatnich ok. 120 lat, upatruje narodzin naszej państwowości dużo później. Najnowszym, bo pochodzącym z października 2018 r., przykładem tego poglądu jest wypowiedź Marcina Przybyły, adiunkta w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, który stwierdził, że „udokumentowane początki organizmu państwowego nazywanego dziś Polską umieszczać należy ok. roku 950 naszej ery”².

Powyżej przytoczone książkowe opóźnianie początków naszej historii nie jest jedynie konsekwencją współczesnej postmodernistycznej czy – precyzyjniej ujmując – ogłaszającej płynność wszystkiego, dekonstrukcyjnej filozofii. Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 25 lutego 1958 r. podjął uchwałę w sprawie obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Zgodnie z tą uchwałą, z wielkim zaangażowaniem, realizowany był w latach 1960-1966 okazały program

---

¹ Tylko *Kronika polska* Anonima tzw. Galla, która powstała ok. 1115 r., dokumentowała polską historię od czasów wielkiego przełomu wiążanego z postaciami Piasta i Popiela, tj. od przełomu IX i X w.

² A. Wójcik, *Archeologia kontra Wielka Lechia. Rozmowa z dr. hab. Marcinem Przybyłą (część 1)* [wpis na blogu] (online), [w:] <http://sigillumauthenticum.blogspot.com/2018/10/archeologia-kontra-wielka-lechia.html> (7.11.2018).

oświatowy pod nazwą: „1000 szkół na 1000-lecie Polski”. W perspektywie tej decyzji polskich władz państwowych arbitralnie sformułowana zacytowana powyżej opinia współczesnego krakowskiego naukowca nie jest już zaskoczeniem.

Obecnie trudno sobie wyobrazić, że dawniej obchody tego samego tysiąclecia powstania Polski przez najwybitniejsze postaci naszej nauki planowane były nie na lata 1960-1966, a na rok... 1863. Józef Łepkowski, założyciel i kierownik Katedry Archeologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, późniejszy rektor tej uczelni, oraz Joachim Lelewel, jeden z najwybitniejszych polskich historyków XIX w., w ramach obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego planowali (wg relacji Janusza Roszki – XX-wiecznego pisarza i dziennikarza) w miejsce współczesnej budowy szkół „w Kruszwicy [...] nad Gopłem w miejscu, gdzie wedle tradycji stać miała chata Piasta, [...] usypanie kopca”³. Niestety, przeprowadzenie tak szczególnych i doniosłych uroczystości uniemożliwione zostało przez wybuch powstania styczniowego – zgubnego w swych skutkach i tragicznego dla Polski i Polaków.

Przypomniany powyżej plan ceremonii rocznicowej wynikał ze stanu wiedzy historycznej prawdopodobnie wszystkich XIX-wiecznych polskich dziejopisarzy. Zrodził się z zaufania do źródeł historycznych, w których treści widzano odbicie realnych zdarzeń. Przy zachowaniu zasad krytyki naukowej tekstu takie stanowisko badawcze nadal jest uzasadnione. Przykładem wiarygodności źródła historycznego może być relacja Ibrahima ibn Jakuba, żydowskiego kupca podróżującego po Europie Środkowej, który przedstawiając ok. 960 r. opisywane przez siebie państwa i ludy, o kraju Mieszka I napisał, iż „jest on najrozleglejszy z ich [słowiańskich – J.J.] krajów”⁴.

Najrozleglejszy kraj w słowiańskiej Europie nie mógł powstać *ex nihilo* (z niczego) w chwili, gdy Ibrahim ibn Jakub wskazał na jego istnienie. Państwo Mieszka musiało mieć swoją wartościową historię, która doprowadziła je do stanu przywołanej powyżej „rozległości”. Jest to równoznaczne z istotnym wydłużeniem chronologii istnienia tego kraju poza rok 950, który wskazał dr M. Przybyła, choć współcześnie to jego pogląd podziela większość naszego świata nauki.

Istnieją jednak badacze, którzy inaczej postrzegają początki państwa polskiego. Jednym z naukowców dopuszczających inny bieg zdarzeń historycznych

³ J. Roszko, *Kolebka Siemowita*, Warszawa 1980, s. 66.

⁴ *Relacja Ibrāhima Ibn Ja'kūba z podróży do krajów słowiańskich w przekazie al-Bekriego*, wyd., wstępem, koment. i przekł. opatrzył T. Kowalski przy współudź. J. Kostrzewskiego, Kraków 1946, s. 50, *Pomniki Dziejowe Polski*, seria 2, t. 1.

jest prof. Jan Tyszkiewicz, który stwierdził: „Jeżeli słowa Ibrahima ibn Jakuba są prawdziwe – a nie ma powodu, by im zaprzeczyć – to nasze państwo istniało 100 lat wcześniej albo i 200”⁵. Wniosek J. Tyszkiewicza znajduje uzasadnienie np. we wczesnodwunastowiecznej relacji Kosmasa, dziekana kapituły katedralnej w Pradze, autora *Kroniki Czechów*. Zanotował on, że państwo morawskie, upadające w ciągu kilku pierwszych lat X w., zostało rozgrabione i spustoszone przez: Węgrów, wschodnich Niemców i, co ciekawe, Polaków⁶.

Poza współczesnym konsensusem o polskich początkach w połowie X w. znajduje się też wypowiedź prof. Henryka Łowmiańskiego, który stwierdził, że „dzieje państwa gnieźnieńskiego znalazły odbicie źródłowe od daty niewiele późniejszej niż początki Rusi kijowskiej i państwa morawskiego”⁷. Początki Moraw datuje się na ok. 820 r. Zakłada się, że Ruś powstała w 862 r., może wcześniej. Zatem z przytoczonych dat wynika, że według H. Łowmiańskiego *genesis* państwa polskiego możemy w przybliżeniu datować na lata 880-890, a nie 60-70 lat później.

W związku z powyższym pytanie o przebieg tych kilkudziesięciu lat naszych dziejów poprzedzających datę chrztu wydaje się bardzo zasadne. Szczególnie że poszukiwania odpowiedzi na nie są uprawnione i mogą być inspirowane słowami Łowmiańskiego o istnieniu „odbicia źródłowego”, nieuchronnie prowadzącego do konkluzji o zawiązaniu dziejów naszego państwa pod koniec IX w. Bez relacji zabytków pisanych najczęściej nie ma historii, ale w sytuacji ich istnienia, jak wprost twierdzi H. Łowmiański, każdy mediewista ma prawo, a może i obowiązek, do nich sięgnąć i poddać je krytyce naukowej. Należy jedynie szukać ich z uwagą i starannością, badać zgodnie z wymogami warsztatu naukowego i metodologii pracy historycznej oraz opisywać z badawczą sumiennnością i rzetelnością.

Tak zarysowany plan dociekań odnoszący się do przebiegu naszej wczesnej historii musi prowadzić do lektury prac, na których oparł swój pogląd

⁵ Słowa te zostały wypowiedziane przez prof. Jana Tyszkiewicza podczas wykładu z zakresu historii wojskowości średniowiecznej Polski w Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieyszтора w 2018 r.

⁶ W zdaniu: „Krótki czas, lecz mniej szczęśliwie, jego synowie posiadali jego królestwo, po części rozszarpane przez Węgrów, po części przez Wschodnich Niemców, a po części przez Polaków do gruntu swego spustoszone” – por. *Kosmasa Kronika Czechów*, przekł., wstęp i komentarz M. Wojciechowska, Wrocław-Warszawa 2006, s. 118, *Skarby Biblioteki Narodowej*.

⁷ H. Łowmiański, *Dynastia Piastów we wczesnym średniowieczu*, [w:] *Początki państwa polskiego*, red. K. Tymieniecki, t. 1, Poznań 1962, s. 120.

Pierwsze od 1897 roku naukowe opracowanie problematyki lechickiej

Książka [...] poświęcona jest zagadnieniu obecnemu w naukowych opracowaniach historycznych, jednak wnosi ona do tych badań nieobecny dotąd aspekt. Autor, zachowując obiektywizm poznawczy, dokładnie analizuje fragmenty Kroniki Wincentego Kadłubka zawierające terminy: Lechia i Lechici, bada kontekst ich użycia, porównując oryginał łaciński z przekładem na język polski. [...] Autor obrał trafną w stosunku do analizowanego zagadnienia metodę genetyczną w połączeniu z filologiczną. [...]

Książka Jarosława Jagiełły dowodzi, że autor posiada niezwykle potrzebną badaczowi cechę – dąży do wyjawienia prawdy, nie ulega presji autorytetów, trzyma się zasady Arystotelesa sformułowanej w odniesieniu do paidei i logosu. To jest ta cecha, która przyświecała mu w poszukiwaniu historycznej prawdy na temat tego, czym byli Lechici dla Wincentego Kadłubka. Uważam, że zastosowana metodologia, sposób argumentacji, analiza źródeł, znajomość i krytyczne podejście do literatury przedmiotu reprezentują poziom naukowy i sprawiają, że książka Jarosława Jagiełły wnosi nowe uzasadnienia i poszerza pole poznawcze związane z polskimi źródłami piśmiennictwa średniowiecznego.

Z recenzji prof. dr hab. Hanny Kowalskiej-Stus

Jarosław T. Jagiełło – historyk, radny Rady Miejskiej III kadencji w Łodzi, poseł na Sejm RP V, VI, VII kadencji, wcześniej żołnierz (zasadniczej służby wojskowej) w Jednostce Wojskowej nr 4101 tj. w 1. Pułku Specjalnym Komandosów w Lublińcu, gdzie m.in. zdobył tytuł skoczka spadochronowego polskich wojsk powietrznodesantowych; współtwórca prowadzonej od wiosny 2013 r. kampanii dobroczynnej Caritas Archidiecezji Łódzkiej „Poznaj i pomóż”.

Autor obszernego artykułu *Stosunki narodowościowe i etniczne na Suwalszczyźnie i Kowieńszczyźnie w dobie kształtowania się koncepcji granic odrodzonego państwa polskiego* („Kultura Słowian. Rocznik Komisji Kultury Słowian PAU” 2020, t. XVI), będącego rozszerzoną wersją referatu wygłoszonego na konferencji naukowej współorganizowanej przez Komisję Kultury Słowian PAU w 2019 r. w Polskiej Akademii Umiejętności.

ISBN 978-83-8138-431-5

9 788381 384315

<https://akademicka.pl>